

keskittyy erityisesti eliittiin, joka kattoi säädyt aristokratiasta yhteiskunnan keskitasoon.

Väitöstutkimuksessa tarkastellaan sisarusuhteiden luonnetta ja niiden rakentumista lähdeaineistoissa, samoin kuin mainittujen suhteiden muovautumista sosiaalisten kategorioiden (kuten iän tai siviilisäädyn) kautta sekä tunteiden merkitystä yksilön toimijuudelle. Tutkimusala ja aihetta esittelevän johdannon jälkeen Ala-Hynnillä käsittelee erilaisia sisarusuhteissa syntyneitä ”konflikteja” ja kuvaa, miten esimerkiksi vihan ilmauksilla, hillinnällä ja lepyttelyllä oli tärkeä rooli konfliktinhallinnassa ja neuvotteluun perustuvassa konfliktinratkaisussa.

Väitöskirjan keskeisiä teemoja rakennetaan kolmessa käsittelyluvussa. Ensimmäisessä luvussa tarkastellaan nuhtelun roolia sisarusuhteissa. Erityisesti vanhemmat veljet saattoivat käyttää patriarkaalista valtaa tarkoin harkituilla suuttumuksen ja pettymyksen ilmaisuilla. Vastaavasti nuoremmat sisarukset – erityisesti sisaret – saattoivat haastaa nämä tunteet tai nähdä itsensä epäoikeudenmukaisten tuntemusten uhreina.

Toinen aineistoluku käsittelee tunteita ja toimintaa. Siinä tarkastellaan tunnekäytäntöjä, jotka liittyivät sisarusten keskinäiseen auttamiseen, vierailuihin sekä siihen, kuinka sisaruksista huolehdittiin koko elämän ajan. Siinä missä edellisessä luvussa keskityttiin tunteisiin patriarkaalisien vallankäytön välineinä, tässä luvussa pohditaan, miten 1600-luvun tunne-elämä oli sidoksissa käytännön velvoitteisiin ja velvollisuuksiin, jotka antoivat yksilöille neuvotteluvaraa suhteessa omiin sukulaisiinsa.

Viimeisessä aineistoluvussa tarkastellaan tilanteita, joissa henkilöt pyrkivät ohjaamaan tunneilmauksia uudelleen tai muuttamaan niitä. Tämä kertoi samalla sekä perheenjäsenten yhteiskunnallisesta asemasta että vallasta suhteessa toisiinsa. Sisarus saattoi pyytää myötä-tuntoa vihaiselta veljeltään, ja siten vaikuttaa tämän tunteisiin. Kuten tästä voidaan päätellä, laajempien valtarakenteiden sisälle jäävä yksilöllinen toimintatila ja tunteiden rooli tässä ovat väitöskirjan keskeisiä teemoja. Samantyyppisiä kysymyksiä on esitetty muistakin ihmissuhteista, joten ne muodostavat vertailukohtan perhesuhteissa esiintyvien tunteiden tutkimukseen.

Väitöskirja soveltaa tunnehistorian tutkimuksen menetelmiä ja lähestymistapoja kirjeisiin, päiväkirjoihin ja omaelämäkerrallisiin kirjoituksiin – kolmeen aineistotyyppiin, jotka laadittiin usein erilaisille yleisöille ja erilaisissa asiayhteyksissä. Perheen sisäistä kiistaa kuvanneella omaelämäkerrallisella kirjoituksella oli hyvin erilainen yleisö kuin sisarusten kirjeisiin talentuneilla yksityisillä erimielisyyksillä. Tämä erilaisten lähteiden käyttö on sekä väitöstutkimuksen vahvuus että sen heikkous. Tunneteorian soveltaminen korostaa lähdeaineistosta esiin nousevien inhimillisten tunteiden ja neuvotteluun perustuvan konfliktinratkaisun monimutkaisuutta todellisuudessa. Elämä on sekavaa, se ei

aina noudata sosiaalisia sääntöjä ja kulttuurisia normeja neuvotellaan jatkuvasti uudelleen. Yksilöt piirtyivät esiin usein värikkäinä ja inhimillisinä. Tarkemman huomion kiinnittäminen lähdeaineistojen julkisiin ja yksityisiin ulottuvuuksiin sekä siihen, mitä aineistot kertovat sisarusuhteista sosiaalisessa ympäristössään, olisi kuitenkin voinut syventää analyysia ja vahvistanut tutkimuksesta saatuja tuloksia.

Väitöskirja on yksi ensimmäisiä 1600-luvun sisarusuhteita käsitteleviä tunnehistorian tutkimuksia, joka erottautuu erityisesti keskittymällä konfliktinratkaisuun. Henkilökohtaisiin neuvotteluihin painottuminen on kuitenkin osittain vinyt huomiota näiden neuvottelujen sosiaalisilta ja poliittisilta ulottuvuuksilta, ja siltä, miten sisarusuhteet ymmärrettiin tai miten niiden haluttiin toimivan laajemmissa sosiaalisissa yhteyksissä. Kun otetaan huomioon, että konfliktien syntytilanteet olivat tiiviisti sidoksissa velvollisuuksien suorittamiseen, tunneilmausten seuraukset rajoittuivat vain harvoin yksityisiin yhteenottoihin ihmisten välillä. Tästä seurauksena on, että tulosten merkitys laajemmalle tutkimuskentälle – etenkin varhaismodernin ajan sosiaalisten suhteiden tutkimukselle – jää vähälle huomiolle. Tämän ulottuvuuden rohkeampi avaaminen sekä sen tarkastelu, miten väitöskirjan tulokset suhteutuvat laajempaan käsityksemme 1600-luvun kulttuurista ja yhteiskunnasta, olisi ollut hedelmällistä ja korostanut tutkimuksen merkitystä.

Sara Ala-Hynnin väitöstutkimus antaa kuitenkin paljon niille historiantutkijoille, jotka ovat kiinnostuneita tunteiden merkityksestä sisarusten välisissä suhteissa ja etenkin konfliktinratkaisussa. Työn erityisenä ansiona voi pitää sukupuolen ja valtasuhteiden huolellista tarkastelua osana 1600-luvun englantilaista perhe-elämää.

Katie Barclay

Professor

University of Adelaide

Sisällissodan perintö ja yhteisen tulevaisuuden rakentaminen 1920-luvun Ruovedellä

Anna Warsell:

Maaseutupitäjän selviytyminen sisällissodasta. Yhteisöllisyyden kehittyminen Ruovedellä 1918–1930. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2024. 452 s. ISBN 978-952-7466-37-7.

FM, KM Anna Warsell on valinnut väitöskirjansa tutkimusaiheeksi hämäläisen Ruoveden pitäjän ja erityisesti

sen, miten yhteisö selvisi vuoden 1918 sisällissodasta tapahtumia seuranneena vuosikymmenenä. Aikarajaus on perusteltu, sillä juuri 1920-luvun kehitys oli sodasta toipumisessa ratkaiseva. Sisällissotaa ja sen seurauksia on tutkittu aiemmin ja Warsell seuraa samoja polkuja. Ruovesi sijaitsi tutkittavalla ajanjaksolla äärioikeistolaisen Lapuan ja vasemmistolaisen Tampereen puolivälissä ja sai vaikutteita molemmista. Ruovesi oli vahvasti työväenliikkeen valta-alueita, joten sodanjälkeistä sopeutumista on kiinnostavaa tarkastella pitäjässä, jossa sodan valkoiset voittajat olivat poliittisessa vähemmistössä. Warsellin tekemää rajausta yhteen paikkakuntaan puoltaa se, että tällöin on mahdollisuus tutkia yhteisön sisäisiä vuorovaikutussuhteita syvällisesti.

Tutkimuskohteena Ruovesi on sekä tyypillinen että poikkeuksellinen. Ruovesi on tyypillinen maalaispitäjä, jonka asukkaista pääosa sai 1920-luvulla elantonsa joko välittömästi tai välillisesti maa- ja metsätaloudesta, kuten suurin osa suomalaisista tuohon aikaan. Poikkeukselliseksi Ruoveden tekee kunnan poliittinen jakauma. Ruovesi oli vahvasti työväenmielinen ennen sotaa, ja jo tammikuussa 1919 sosialidemokraatit voittivat kunnallisvaalit siitä huolimatta, että sadat entiset punakaartilaiset olivat vielä ilman äänioikeutta. Poliittinen tilanne pysyi pitkälti samankaltaisena 1950-luvulle asti. Voittajat hallitsivat vapaussodan perintöä, mutta paikallisella tasolla vallassa olivat sosialistit. Poikkeuksellista oli myös se, että Ruovedellä ryhdyttiin rakentamaan vahvaa sovintoa sodan eri osapuolten välillä pian sen päättymisen jälkeen.

Tutkimuksessa haetaan vastauksia siihen, millä tavoin Ruovedellä ratkaistiin sosiaalisia, poliittisia, taloudellisia ja kulttuurisia ongelmia keskinäisen luottamuksen vahvistamiseksi ja yhteisen tulevaisuuden rakentamiseksi niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisellakin tasolla. Syvimmät keskinäiset kaunat ja ristiriidat oli jätettävä taakse, jotta paikkakunnalla voitiin toteuttaa tarpeelliset toimet. Tutkimuksessaan Warsell selvittää seikkaperäisesti Ruoveden paikallishallinnollisessa ja kunnallisessa päätöksenteossa, järjestysvallassa, seurakunnassa, kansakoululaitoksessa, maanomistuksessa ja yhdistys- ja järjestöelämässä tapahtuneita muutoksia ja näiden vaikutuksia.

Tutkimus pohjautuu laajaan ja monipuoliseen tutkimusaineistoon, jonka kokoaminen ja analysoiminen on ollut vaativa työ. Warsell on käyttänyt erilaisissa muodoissa tallennettua muistitietoa, viranomaislähteitä ja sanomalehtiä sekä muita julkisia tietolähteitä. Aineisto painottuu vuoteen 1918, mikä on ymmärrettävää, sillä sota-aika tuotti huomattavasti enemmän materiaalia kuin rauhaan paluun jälkeinen aikakausi. Sodanjälkeistä aineistoa olisi kenties voinut etsiä vielä Etsivän Keskuspoliisin arkistosta, jolloin kommunistien toiminta paikkakunnalla olisi voinut avautua paremmin. Samoin Kansan Arkistossa kommunistien kaaderiosaston

kokoelmassa säilytetään elämäkertatietoja keskeisistä henkilöistä. Sieltä olisi voinut löytyä tietoa myös Ruoveden kommunisteista, jolloin kuva 1920-luvusta olisi voinut tältä osin tarkentua.

Mittavan asiakirja-aineiston lisäksi tutkimusaineistoon kuuluu runsas määrä muistitietoa sisältäviä aikalaislähteitä, haastatteluja, muistelmia sekä kirjeitä eri arkistoista ja yksityiskokoelmista. Lisäksi Warsell on hyödyntänyt tutkimuksessaan sanoma- ja aikakauslehtiä, historiikkeja, kyläkirjoja, tilastoja ja valokuvia. Oikeudenkäyntiaineistoa hän on käyttänyt analysoidessaan paikkakuntalaisten keskinäisiä vuorovaikutussuhteita sekä ruoveteläisten ja viranomaisten välisiä suhteita. Tähän aineistoon kuuluu myös suuri määrä paikkakuntalaisten lähettämiä kirjeitä, joissa he ilmitoivat, syyttivät ja puolustivat toisiaan. Vaikka muistitietotutkimusta esitellään johdantoluvussa varsin laajasti, itse tutkimuksessa ei juurikaan huomioida muistitietoa sisältävien tutkimusaineistojen keskinäistä erilaisuutta, esimerkiksi sisällissodan aikana kirjoitettujen kirjeiden ja päiväkirjojen ja vuosikymmeniä myöhemmin annettujen haastattelujen tai laadittujen muistelmien välisiä eroja.

Työssä on pohdittu asianmukaisesti ja perusteellisesti tutkimusaineiston käyttöön liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä ja huomioitu, että myös menneisyyden ihmisiä on kohdeltava kunnioittavasti ja oikeudenmukaisesti. Warsell tunnistaa vastuunsa ja velvollisuutensa tutkijana käsitellessään myös sellaisia asioita, joista mielellään yhä vaiettaisiin.

Väitöstutkimuksen lähdeluettelo on laaja myös aikaisemman tutkimuksen osalta. Mukana on runsaasti uusinta sisällissotaa koskevaa tutkimusta. Vuoden 1918-tapahtumia koskevan suomalaisen tutkimuksen lisäksi työssä on käytetty kansainvälistä sisällissotia ja konflikteja koskevaa tutkimusta, etenkin kun selitetään niiden syntyä ja luonnetta. Selvin aukko tutkimuskirjallisuudessa löytyy metodologisen kirjallisuuden puolelta. Vaikka työ pohjautuu metodologisesti muistitietotutkimukseen, puuttuu tutkimuksesta joitakin keskeisiä teoksia. Tutkimuskirjallisuuden käytössä on myös hiukan horjuvuutta. Kenties laajasta tutkimuskirjallisuuden määrästä johtuen Warsell viittaa paikoitellen sekundäärlähteisiin eikä alkuperäisiin tutkimuksiin, vaikka on viitannut näihin toisaalla tutkimuksessaan.

Warsellin työ on saanut innoitusta eri paikallistutkimuksista. Erityisesti sosiologi Risto Alapuron *Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933* (1994) on toiminut työn menetelmällisenä esikuvana. Huittista käsittelevässä teoksessaan Alapuro yhdisti poliittisen historian kansallisen ja paikallistason tutkimukseen pohtimalla eri yhteiskuntaryhmien ja niiden edustajien suhdetta yhdellä paikkakunnalla. Warsell ei kuitenkaan pidä tutkimustaan mikrohistoriallisena, vaan paikantaa väitöskirjansa lähinnä muistitietotutkimuksen piiriin. Laajaa aineistoaan Warsell on analysoinut käyttämällä

lähilukua, jolla hän tarkoittaa aineistojen moneen ker-
taan tapahtuvaa huolellista ja intensiivistä luentaa.

Koska ruoveteläisten keskinäiset suhteet sekä paik-
kakuntalaisten vuorovaikutussuhteet eri viranomaisten
kanssa ovat työssä keskiössä, olisi verkostanalyysillä
saattanut olla myös annettavaa tutkimukselle. Tämän
väittelijä myönsi myös itse oma-aloitteisesti väitös-
tilaisuudessaan. Warsell käyttää sosiaalisen pääoman
käsitettä analysoidessaan paikallisia suhteita, ja se on
toimiva työkalu, jota olisi tutkimuksessa voinut hyö-
dyntää laajemminkin. Työn analyttisyyttä olisi voinut
muutenkin syventää erilaisten käsitteiden avulla.

Väitöstutkimus muodostaa yhtenäisen ja eheän
kokonaisuuden, mutta työn laajuus ja siinä esiteltyjen
tapausten, henkilöiden sekä muiden yksityiskohtien
runsas määrä ja esitystapa vaikeuttavat jossain määrin
kokonaisuuden hallintaa. Varsinaisia tekstisivuja on 414
ja viitteitä 1314, joista osa täydentää leipätekstissä käsi-
teltäviä asioita. Yksityiskohtien määrä on varsin hengäs-
tyttävä ja lukijalta vaaditaan välillä melkoista tarkkuutta
pysyä mukana käsiteltävissä asioissa.

Anna Warsellin Ruovettä koskeva paikallistutkimus
täydentää osaltaan kuvaa siitä, miten sisällissodasta
toivuttiin eri puolilla Suomea. Samalla se lisää tietoa
väkivaltaisen kriisin kokeneiden yhteisöjen sosiaalisen
koheesion rakentumisesta. Mikrotason tiheällä kuvauk-
sella Warsellin on onnistunut tavoittamaan sekä tuo-
maan näkyville sellaisia tekijöitä ja yksittäisiä toimijoita,
johon makrotason tutkimus ei olisi pystynyt. Vaikka
kyseessä on akateeminen tutkimus, teos palvelee myös
laajemmin Ruoveden historiasta kiinnostuneita lukijoita.

Tiina Lintunen on toiminut väitöskirjan esitarkastajana
ja Anne Heimo vastaväittäjänä.

Anne Heimo
Folkloristiikan professori
Turun yliopisto

Tiina Lintunen
Poliittisen historian
dosentti
Turun yliopisto

Lapset ja lapsuus aikuisten rakentamassa maailmassa

Antti Malinen & Tuomo Tamminen:
**Leikitäänkö? Lasten kaverisuhteet 1900-luvun
Suomessa.** Gaudeamus 2022. 496 s.
ISBN 978-952-345-168-1.

Yliopistotutkija Antti Malisen ja tietokirjailija Tuomo
Tammisen *Leikitäänkö? Lasten kaverisuhteet 1900-
luvun Suomessa* jatkaa siitä, mihin kaksikon edellinen
teos *Jälleenrakentajien lapset* (2017) jäi. Huomio siirtyi

nyt jälleenrakennusajan lasten ja aikuisten välisistä suh-
teista lasten keskinäisiin suhteisiin – kaveruuden moni-
naisiin muotoihin poikasakeista ja bestiksistä koulu-
kiusaamiseen ja murkkuseksiin. Teoksen aikarajaukseksi
on asetettu väljästi 1900-luku, ja narratiivi kietoutuu
Suomen yhteiskuntahistorian tuttujen solmukohtien
ympäri. Sisarteoksensa tavoin *Leikitäänkö?* on tyylil-
tään tiedekirjan ja populaarin tietokirjan hybridi, ja se
sisältää runsaasti kuvitusta, tietolaatikoita ja muistelmä-
pätkiä. Teoksen kirjoitusote on kauttaaltaan pohdiske-
leva ja samalla myös analyttinen. Lasten ja lapsuuden
omaehtoisuutta on lähestytty sensitiivisesti tiedostaen
oma aikuistulkitsijan positio.

Teos jakautuu johdantoon, päätäntöön ja neljään
päälukuun, jotka etenevät kronologisesti tietyin temaat-
tisoin painoituksin. Liikkeelle lähdetään 1900-luvun alun
agraarisesta Suomesta, jolloin lasten elämän lähtökoh-
dat ja mahdollisuudet olivat vielä pitkälti syntyperän
sanelemia. Toisessa luvussa kiinnitetään huomiota sii-
hen, kuinka koulusta tuli lasten elämän keskeinen kehys
ja lapsuuden määrittelijä. Kolmas luku keskittyy toisen
maailmansodan jälkeiseen vaurastuvaan Suomeen ja
käsittelee muun muassa kasvavaa tieteellistä mielen-
kiintoa lasten sosiaalisuutta ja kaverisuhteita kohtaan.
Viimeisessä pääluvussa tarkastellaan rakennemuutok-
sen jälkeistä, aiempaa kaupunkivaltaisempaa lapsuutta
1970-luvulta 2000-luvun kynnykselle, johon kuuluivat
niin lisääntyvä vapaus ja mahdollisuudet kuin myös
1990-luvun alun lama-ajan kiihdyttämä eriarvoistumi-
nen.

Kuten kirjoittajat toteavat johdannossa, lapsuuden
historia on usein ollut kasvatuksen, koulutuksen ja
muun aikuisjohtoisen toiminnan historiaa. Teos pyrkii
tuomaan keskusteluun mukaan aiemmin vain vähän
huomiota saaneet kaverisuhteet lasten itsensä näkö-
kulmasta – siinä määrin kuin se on mahdollista käytet-
ävissä olevien lähteiden puitteissa. Käytännössä kyse
on kuitenkin huomattavasti syvemmästä sukelluksesta
1900-luvun lapsuuteen ja suomalaisen yhteiskunnan
muutokseen. Teoksessa todetaan, ettei kaverisuhteita
voida tarkastella irrallaan aikuisten pyrkimyksistä ja
instituutioista, vaan tarkastelun kohteena on myös se,
”millaiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset seikat lasten
sosiaaliseen kanssakäymiseen ja sen edellytyksiin ovat
vaikuttaneet” (s. 13). Tämä on viisas lähtökohta, mutta
samalla se laajentaa teoksen fokusta huomattavasti.

Temaattisesti teos on hyvin laaja-alainen. On vaikea
keksiä sellaista lapsuuden elementtiä, joka ei mahtuisi
kirjoittajien määrittelemien ”kaverisuhteiden” alle.
Myös teoksen lähdepohja on laaja, jopa ylitsepuuva.
Ytimen muodostavat erilaiset muistitietoaineistot, joita
on täydennetty kirjoittajien tekemillä haastatteluilla.
Osa haastatteluista on julkisuudesta tuttuja henkilöitä
Tarja Halosesta Kaari Utrioon ja Antti Holmaan. Tieteel-
lisestä näkökulmasta ei oikein avaudu, miksi tällaiseen